

АГРАРНИЙ СЕКТОР: ОЦІНКА РІВНЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ

Васильєва Л.М., Бондарчук Н.В.

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

Оцінено стан державної підтримки аграрного сектору економіки України. Проаналізовано механізм часткової компенсації відсоткової ставки за кредитами комерційних банків для підприємств АПК. Проаналізовано непряму державну фінансову підтримку аграрного сектора. Запропоновано схему розробки регіональної стратегії державної підтримки аграрних товаровиробників. Стратегія формується з наступних взаємопов'язаних елементів: визначення генеральної мети, обґрунтування пріоритетних напрямів державної підтримки, виділення суб'єктів аграрного; вибір методів та форм державної підтримки, розробка конкретних заходів державної підтримки, формування механізму реалізації заходів державної підтримки.

Ключові слова: аграрний сектор, бюджетне фінансування, державна підтримка, державне регулювання.

Постановка проблеми. Однією з проблем розвитку аграрного виробництва в Україні є недостатня його державна підтримка. У переважній більшості розвинутих країн світу, а сьогодні вже й у країнах із перехідною економікою, процеси державного регулювання економіки стосовно аграрного сектора тісно ув'язані з державною підтримкою сільськогосподарських товаровиробників усіх форм власності. Підтримка держави здійснюється у різноманітних напрямках, але завжди має загальнонаціональний характер.

Зокрема, основні засади бюджетного фінансування сільського господарства в Україні визначені в Законах України «Про державну підтримку сільського господарства України», «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року», а також у «Державній цільовій програмі розвитку українського села на період до 2015 року» та ін.

Незважаючи на прийняті заходи, можна констатувати, що механізм державної підтримки сільськогосподарського виробництва України знаходиться на стадії формування. Адже, попередня система підтримки сільського господарства в Україні, яка походить з радянських часів, та була трансформована протягом останньої декади, охоплює ряд окремих положень в державних програмах розвитку сільського господарства, податкове законодавство, регулювання переробної промисловості, закупівлі, державний резерв, ціноутворення. Крім того, Кабінет України щороку приймає різні постанови для регулювання окремих питань підтримки сільського господарства, постанови на виконання державного бюджету, які встановлюють фінансову та регуляторну основу для субсидій протягом певного року. Весь цей масив робить правову систему підтримки аграрного сектору економіки в Україні складною для розуміння [17].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних та прикладних проблем державної підтримки аграрного сектора присвячені праці вітчизняних вчених, насамперед, А.Д. Діброва [3], С.В. Майстро [8], О.Г. Малій [9], О.М. Могильний [10], О.Д. Радченко [14] та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Разом з тим, недостатньо висвітленими залишаються окремі питання пов'язані із розробкою регіональної стратегії державної підтримки аграрних товаровиробників.

Мета статті. На основі аналізування наукових джерел та існуючої практики: 1) оцінити стан державної підтримки аграрного сектору економіки України; 2) запропонувати схему розробки регіональної стратегії державної підтримки аграрних товаровиробників аграрного сектору.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні фінансово-економічна підтримка аграрного сектору здійснюється переважно через комплекс програм, кож-

на з яких має на меті підвищення ефективності виробництва та дохідності товаровиробника. При цьому, через брак коштів Державного бюджету України, ця підтримка на 80% здійснюється за рахунок сприятливої податкової політики, що є непрямою формою субсидювання галузі.

Недбаєв С.М. наголошує на тому, що сільське господарство є специфічною галуззю економіки. Це проявляється в тому, що, на відміну від багатьох інших галузей економіки, результати його діяльності значно залежать від природно-кліматичних умов. Тому одним із важливих напрямків розвитку сільськогосподарського виробництва є зменшення ризиків від природно-кліматичних умов та забезпечення подальшого розвитку аграрного сектора шляхом удосконалення системи захисту господарств [11].

У світовій практиці одним з найбільш важливих інструментів державного регулювання вважається бюджетна політика держави, що передбачає перерозподіл національного доходу для розв'язання першочергових завдань аграрного сектору [3].

У світі бюджетна підтримка аграрного сектору визначається як основний показник рівня підтримки галузі через оцінку підтримки виробників PSE (Producer Support Estimate). Ця методика застосовується членами Організації Економічного Співробітництва та Розвитку (ОЕСР) і останнім часом до деяких країн Центральної та Східної Європи і є сумою здійснюваних в результаті заходів урядової політики трансфертів від споживачів і платників податків до сільгоспвиробників. В результаті прийнятих заходів підтримки фермери в розвинених країнах отримують за свою продукцію приблизно в 1,5 рази більше, ніж вони отримували б при вільній конкуренції з світовим ринком. Пряма підтримка виробників становить приблизно 1/3 від одержуваних ними ефективних доходів, але із загального обсягу підтримки сільського господарства на частку бюджету припадає трохи більше 1/2, решта забезпечується заходами захисту ринку. Загальна підтримка сільського господарства в розвинених країнах в даний час не перевищує 1,5% від ВВП [1].

Підтримка сільського господарства в СРСР здійснювалася за рахунок державного бюджету, в тому числі і через субсидії споживачам. ОЕСР були зроблені ретроспективні оцінки для СРСР з 1986 по 1991 р, з офіційним курсом 0,60 крб/дол, і в результаті процентна оцінка підтримки виробників становила 78%, а коефіцієнт допомоги виробникам дорівнював 4,52 (ефективні доходи колгоспів і радгоспів оцінені в 4,5 рази вище цін світового ринку). Якщо застосовувати комерційний курс крб. до долара (1,75), то і тоді% PSE складав до 60%, а сумарна підтримка сільського господарства сягала 9% ВВП.

Оцінка підтримки дореформеного періоду за методикою Департаменту сільського господарства США (за курсом рубля 2,09) PSE для СРСР з 15 найважливіших товарах визначений у розмірі 25,5% [1].

У всіх розвинених країнах два види діяльності виведені зі сфери ринкових відносин – сільське господарство і наука, як види праці, які забезпечують країну продукцією і знаннями. Проте, відділ з торгівлі та сільського господарства ОЕСР рекомендує проведення широкомасштабних сільськогосподарських реформ, мотивуючи це тим, що «задоволення потреб зростаючого і багатшого світового населення вимагає переходу від спотворюючої і марнотратної політики минулого до заходів, які поліпшать конкурентність, дозволяючи фермерам реагувати на сигнали ринку і в той же час забезпечуючи фінансування необхідних інновацій» [13].

Експерти ОЕСР у своїй щорічній доповіді [13] вказують, що 47 країн-лідерів з виробництва сільськогосподарської продукції, на які припадає 80% від загального обсягу доданої вартості в секторі, нарощують обсяги держпідтримки, а близько 1/2 використовуваних субсидій – це підтримка, що спотворює дані про виробництво і торгівлю (заходи «жовтого кошика»). Рівень такої підтримки у цих країнах становить в середньому 1/6 валових фермерських надходжень, зокрема у 2012 р. – 17%, збільшившись на 2% порівняно з 2011 р. У країнах-членах ОЕСР підтримка фермерів склала 19% надходжень (18% у 2011 році). Проаналізуємо динаміку показників сукупної підтримки сільського господарства (табл. 1).

Так, за останніх дванадцять років у США сума сукупної підтримки зросла майже на 70%. У Росії та Україні сукупна підтримка збільшилася за останніх дванадцять років практично в 10 разів. У Росії та Україні рівень сукупної підтримки сільського господарства коливався в інтервалі 0,3-1,9% та 0,36-3,1%. Зазначимо, що рівень сукупної підтримки сільського господарства у ВВП країни не враховує частки сільського господарства в економіці країни. В Україні частка сукупної підтримки у ВВП вища порівняно з Росією, США що пояснюється більшою часткою сільського господарства в економіці країни.

Експерти ОЕСР відзначають істотні відмінності в обсягах підтримки між країнами. У той час як дотації збільшуються в тих країнах, які надають високий рівень субсидій (Японія 56%, Корея 54%, Норвегія 63% і Швейцарія 57%), вони знижуються в тих

країнах, які надають відносно низький рівень субсидій (Ізраїль 11%, Мексика 12%, США 7%). Критично низький рівень сільськогосподарської підтримки в Австралії та Чилі (по 3%), Україні (1,3%) і Новій Зеландії (1%). Підтримка в Росії в 2012 р. скоротилася з 15,1 до 13,5%, а за рівнем субсидій йде після Казахстану (14,6%) і Канади (4,3%) і випереджає Мексику (12,3%) і Ізраїль (11,4%).

Оцінка розвитку аграрної політики України за міжнародними порівняннями [15] була наступною. Рівень підтримки виробників варіювався і в 2011-2012 рр. набув низьких значень, порівнюючи з 2000-м роком. Економіка України долає наслідки кризи 2008-2009 рр. При цьому режим жорсткої бюджетної економії обмежував спектр і масштаб державних заходів у сільському господарстві. Були прийняті нові програми щодо стимулювання виробництва тваринницької продукції та зерна, проте з обмеженими бюджетними можливостями їх фінансування. Аграрна політика полягала в законодавчих ініціативах в області продовольчої безпеки, стало ведення сільського господарства та безпеки харчових продуктів, але вони не мали успішного вирішення.

Продовжувалася реалізація зобов'язань в рамках СОТ – в 2013 році передбачається введення кінцевих пов'язаних імпорتنих тарифів по сільськогосподарських товарах. Проте, недавнім кроком України був напрямок в СОТ запиту про модифікацію її зобов'язань за зв'язаних тарифів з метою їх зниження по набору тарифних позицій, більшість з яких належить до агропродовольчої групи.

Близько 2/3 всього обсягу підтримки виробників надається у формах, що найбільше спотворюють торгівлю і виробництво, при цьому в бюджетній підтримці домінують субсидії на використовувані засоби виробництва. Підтримка виробників (% PSE) була на рівні 1% в 2010-12 рр. у порівнянні з негативним рівнем в 9% в 1995-1997 рр. У той період частка підтримки так званого «жовтого кошика», становила практично весь обсяг підтримки (100% PSE), оскільки підтримка ринкової ціни була негативною і частково компенсувалася бюджетними виплатами. З введенням в 2000-х роках платежів на га і на голову худоби він скоротився до 64% у 2010-2012 рр.

В цілому Україна, як і раніше, стоїть перед необхідністю надання більшої стабільності та передбачуваності аграрної політики з метою формування більш сприятливого підприємницького середовища для агробізнесу країни.

Таблиця 1

Динаміка показників сукупної підтримки сільського господарства*

Роки	Україна		США		Росія	
	млн. дол. США	частка у % до ВВП	млн. дол. США	частка у % до ВВП	млн. дол. США	частка у % до ВВП
2000	112,4	0,36	92399,3	0,93	847,7	0,30
2001	763,7	2,00	93525,0	0,91	3177,2	1,30
2002	166,6	0,39	87310,9	0,82	3030,0	0,90
2003	279,1	0,56	88297,1	0,80	6062,5	1,40
2004	766,0	1,20	99101,71	0,84	10442,5	1,80
2005	2642,0	3,10	100954,5	0,80	7921,3	1,40
2006	2900,0	2,80	94918,6	0,71	10066,2	1,10
2007	1545,1	1,10	97172,4	0,7	13557,4	1,40
2008	1765,3	0,98	104733,2	0,74	24717,2	1,50
2009	2390,7	2,80	123662,7	0,89	20921,5	1,70
2010	2705,4	1,90	135868,8	0,94	19212,7	1,40
2011	1060,5	0,64	143778,1	0,96	19957,4	1,10
2012	1260,16	0,74	156355,6	1,00	16035,1	0,80

*Розраховано за даними [19]

Оцінка розвитку аграрної політики за результатами досліджень відділу податково-бюджетної політики ННЦ «ІАЕ» [14] свідчить, що нинішній рівень бюджетної підтримки потреб аграрної галузі України відзначається значною волатильністю (5,7 млрд. грн у 2010 р.; 10,4 млрд. грн у 2011 р.; 8,5 млрд. грн у 2012 р. і 8,7 млрд. грн в 2013 р.). Фактично виділяється менше 50% мінімальної потреби підтримки, оскільки в найближчі п'ять років необхідно виділяти 20 млрд. грн щорічно, щоб зробити аграрний сектор провідною бюджетоформуючою галуззю.

З 2012 року відбувається зміна акцентів державної підтримки із заходів розвитку виробництва на заходи розвитку інфраструктури аграрного ринку. Зокрема, заплановано збільшення фінансування витрат Аграрного фонду, пов'язаних із комплексом заходів щодо зберігання, перевезення, переробки та експорту об'єктів державного цінового регулювання державного інтервенційного фонду. Одночасно зберігається тенденція відсутності прямих програм підтримки виробництва в малих формах господарювання, хоча на їх фінансування закладаються видатки у складі програми фінансової підтримки.

Проаналізуємо динаміку видатків загального фонду Державного бюджету України. В 2013 р. видатки із загального фонду Держбюджету склали 363,6 млрд. грн., а це на 3,1 млрд. грн. більше рівня минулого року (рис. 1). Крім того, передбачені видатки Міністерства аграрної політики та продовольства у розмірі 8,4 млрд. грн., що на 2,3% менше, ніж у 2012 році. Порівняно з 2008 р. видатки держбюджету збільшилися на 110,4 млрд. грн., але видатки на фінансування Міністерства аграрної політики та продовольства зменшилися на 3,8 млрд. грн. Найменшою була сума видатків на фінансування аграрного сектору у 2010 р. і складала 5,8 млрд. грн. [2].

Рис. 1. Динаміка видатків загального фонду Державного бюджету України

Джерело: [Державна казначейська служба України]

На фоні зменшення загальної суми аграрних видатків у бюджеті 2013 року, на фінансування заходів у агропромисловому секторі із загального фонду держбюджету передбачено мізерну суму – 91,8 млн. грн., що майже у 12 разів менше, ніж у 2012 р., коли сума фінансової допомоги закладалася на рівні 1,2 млрд. грн.

Державна фінансова підтримка, як правило, спрямовується на заходи, що мають важливе значення для розвитку сільського господарства і не можуть бути профінансовані власними коштами аграрними підприємствами або за рахунок кредитів комерційних банків. Державна підтримка сільського господарства України охоплює бюджетне фінансування програм і заходів, які спрямовуються на розвиток галузі, пільговий режим оподаткування, часткову компенсацію процентних ставок за користування кредитами комерційних банків, списання безнадійної заборгованості перед бюджетом [8].

Відмітимо, що є потреба на законодавчому рівні переглянути державні та галузеві програми розвитку сільського господарства і привести їх у відповідність до вимог СОТ. Програми підтримки повинні стимулювати розвиток ринкових механізмів та конкуренцію, бути спрямовані на досягнення конкретних цілей й розраховані на відповідну цільову групу отримувачів бюджетних ресурсів.

Проведені аудиторями Рахункової Палати України перевірки виявили ряд порушень бюджетної дисципліни при плануванні видатків та використанні коштів, які виділяються на здійснення підтримки доходів сільськогосподарських товаровиробників та посилення соціального захисту сільського населення. Ще на стадії планування Мінагрополітики, як головним розпорядником бюджетних коштів, та Мінфіном були закладені першопричини, які в результаті призвели до неефективного використання коштів та нівелювання результатів виконання бюджетних програм підтримки АПК та розвитку сільського господарства. Через відсутність внутрішнього контролю за використанням бюджетних коштів Мінагрополітики разом з Мінфіном не забезпечили своєчасне прийняття Порядку використання коштів та затвердження паспорта бюджетної програми, в результаті чого було допущено неефективне управління бюджетними коштами в сумі 2 млн. грн., які були виділені згідно з Законом України «Про Державний бюджет України на 2013 рік» на державну підтримку дорадчої служби.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що чинна в Україні система бюджетного планування в аграрному секторі має низку істотних недоліків, що перешкоджають підвищенню ефективності бюджетних витрат на нього, а також утруднюють міжнародні порівняння цих витрат. Один із головних недоліків пов'язаний з недосконалістю бюджетного процесу, зокрема з відсутністю обґрунтованих норм планування бюджетних витрат на аграрний сектор [16].

Починаючи з 2000 року, одним із напрямів державної політики був механізм часткової компенсації відсоткової ставки за кредитами комерційних банків для підприємств АПК, спрямований на підтримку короткострокового кредитування. Його недоліком була відсутність пільгового довгострокового кредитування. Слід зазначити, що 64% сільськогосподарських підприємств потребують саме довгострокових кредитів, а 16% – середньострокових, і лише 10% – короткострокових. При цьому короткостроковими кредитами підприємства агропромислового комплексу нині забезпечені лише на 40% від потреби, а довгостроковими ще гірше – на 15%. [7]. Статистика свідчить, що у розвинутих країнах 70% обігових коштів на розвиток аграрного сектору формується за рахунок банківського кредитування, в Україні ж ця частка становить лише 20%. Проблеми кредитного забезпечення аграрної галузі зумовлюють необхідність удосконалення кредитного механізму [6]. А тому у 2004 році необхідність аграрних підприємств у довгострокових кредитних ресурсах була врахована в Постанові Кабінету Міністрів України. Умовою надання пільгових кредитів на конкурсній основі підприємствам-позичальникам було обмеження ціни кредитних ресурсів, яка не перевищувала 20% – по довгострокових, 21% – по короткострокових, 27% – по кредитах кредитних спілок. Це обмеження було викликане необхідністю не допустити подорожчання пільгових кредитів. Так, за період з 1999 по 2007 рік ставка за користування кредитними ресурсами зменшилася більше ніж у 3 рази – з 53,4 до 17% [9].

У 2007 році було змінено механізм надання компенсацій кредитних ставок по кредитах банків для

Таблиця 2

Непряма державна фінансова підтримка аграрного сектора економіки України, млрд. грн. [12]

Показник	2000 р.	2005 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2013 р. у % до	
							2000 р.	2012 р.
Підтримка через спеціальні режими та механізми оподаткування, всього	2,1	5,2	16,4	16,0	17,2	18,3	в 8 разів	106,4
в тому числі: за рахунок ФСП	1,4	1,4	2,8	3,1	3,3	3,5	250,0	106,1
за рахунок спецрежимів справляння ПДВ	0,7	3,8	13,6	13,9	13,9	14,8	в 21 рази	106,5

сільськогосподарських підприємств. З цього моменту відсоткова ставка відшкодовується не комерційним банкам, а на конкурсній основі – підприємствам АПК за обсяги використаних ними протягом року кредитних ресурсів.

Механізм часткової компенсації передбачає, що підприємства аграрної галузі самі знаходять комерційний банк, який погоджується надати їм кредити, домовляються про умови надання кредитів: термін кредиту, відсоткову ставку, заставу тощо. За період дії державної підтримки з 2000 по 2010 рік механізм надання компенсації кожен рік удосконалюється і щороку на часткову компенсацію передбачаються різні суми у державному бюджеті.

За період чинності пільгового кредитування підприємств аграрної галузі зросли обсяги пільгового кредитування в 25 разів та забезпеченості кредитними ресурсами з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь в 15 разів; суттєве збільшення частки кредитів при фінансуванні виробничих витрат сільськогосподарських підприємств від 13 до 47%, у тому числі на умовах здешевлення кредитів – від 5,2 до 18,3%; розширення напрямів кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств через банки, заставу закупівлю зерна; збільшення кількості сільськогосподарських підприємств які почали користуватися кредитними ресурсами у десятки разів та зростання обсягів кредитів на одне сільськогосподарське підприємство до 439,5 тис. грн; подовження строків кредитування від 3 місяців до 1 року та зниження ціни кредиту тощо [5].

Механізм часткової компенсації ставки за кредитами комерційних банків сільськогосподарським та іншим підприємствам АПК є більш ефективним інструментом фінансової підтримки порівняно з минулою практикою товарного кредитування, яка застосовувалася до 2000 року. Для використання забезпечення сільського господарства матеріально-технічними ресурсами держава щорічно надавала кредитів на суму понад 2 млрд. грн, рівень виконання договірних зобов'язань за якими не перевищував 50 відсотків. Порівняно з державними товарними кредитами, часткова компенсація процентної ставки за банківськими кредитами є непрямою формою субсидування, яка більш ефективна і значно скорочує витрати державного бюджету на такі цілі [18].

Аналіз застосування механізму часткової компенсації ставок за кредитами комерційних банків дає підстави зробити висновок про те, що фактично було відновлено дію фінансово-кредитного механізму з метою задоволення потреби в обігових коштах сільськогосподарських товаровиробників, що в свою чергу сприяло поступовій відмові від схем товарного кредитування та прямої бюджетної підтримки галузі [10].

Необхідно також зазначити, що в першому півріччі 2013 року Міністерство аграрної політики та продовольства не забезпечили належного управління наявними фінансовими ресурсами. Так, не здійснювалося кредитування фермерських господарств за наявності залишків невикористаних бюджетних

асигнувань у сумі 21,4 млн. грн. і надходження коштів від повернення раніше наданих кредитів у сумі 3,5 млн. гривень. За наявності залишків невикористаних бюджетних асигнувань у сумі 3 млрд. 747,0 млн. грн. і повернених коштів у сумі 1 млрд. 889,5 млн. грн. на формування Аграрним фондом державного інтервенційного фонду і закупівлю матеріально-технічних ресурсів для потреб сільськогосподарських товаровиробників спрямовано 450,1 млн. грн., або 6,3 відс. річного плану (7,2 млрд. гривень) [2].

Зазначимо, що непряма державна підтримка аграрних товаровиробників у відповідності до Податкового Кодексу України поділяється на такі види: спеціальний режим оподаткування (фіксований сільськогосподарський податок) і акумуляція агровиробниками коштів податку на додану вартість

Як свідчать дані табл. 2. держава також з кожним роком нарощує обсяги непрямої підтримки аграрного виробництва. Так, протягом 2000-2013 рр. загальний обсяг непрямої державної фінансової підтримки аграрного виробництва в Україні суттєво зріс – з 2,1 млрд. грн у 2000 р. до 18,3 млрд. грн у 2013 р. (або більше ніж у 8 разів). За цей період підтримка за допомогою спеціальних режимів (ПДВ) також зросла більше ніж у 21 рази, і в 2013р. становила 14,8 млрд. грн, або 1,26% ВВП.

Важливість пільгових режимів оподаткування сільгоспвиробників підкреслюється тим фактом, що їх наявність забезпечує приблизно 50% дохідності сільгоспідприємств, а в окремих секторах аграрного виробництва (наприклад, в тваринництві) збереження позитивних економічних результатів роботи повністю залежить від наявності податкових пільг.

За результатами аудиту виконання заходів Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року існуюча система планування та використання коштів державного бюджету, спрямованих на виконання заходів Програми, у 2011 році була недосконалою та в окремих випадках неефективною. Як наслідок, окремі заходи Програми дублювалися різними державними програмами. При цьому не здійснювався належний контроль як за виконанням заходів Програми, так і за плануванням і використанням коштів державного бюджету з боку їх головних розпорядників. Заходи Програми у визначених обсягах не виконувалися, а використання бюджетних коштів здійснювалося з недотриманням вимог чинного законодавства та в окремих випадках неефективно [4].

Механізм підтримки повинен поєднувати в собі, різні форми її забезпечення – пряму (субсидування), непряму (пільгове оподаткування тощо) й опосередковану (прямо не пов'язану з аграрним виробництвом) державну підтримку аграрних товаровиробників. Гармонійне поєднання цих форм підтримки надає механізму додаткову стійкість та ефективність. При певних умовах їх взаємодія може викликати і синергетичний (кооперативний) ефект. Ми пропонуємо схему регіональної стратегії державної підтримки аграрних товаровиробників (рис. 2).

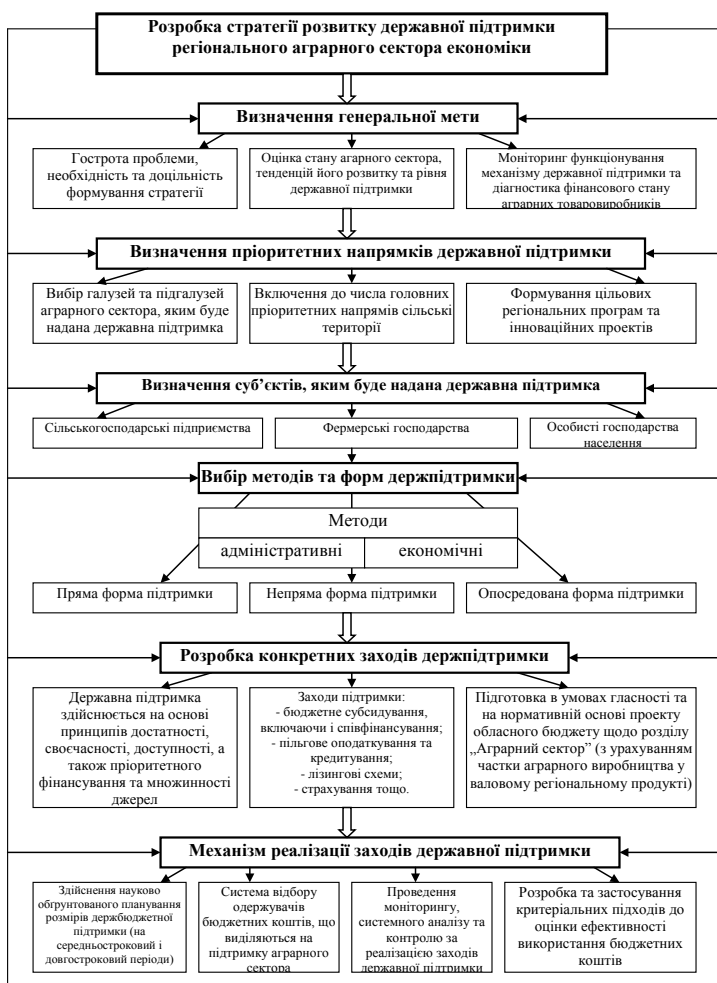

Рис. 2. Схема розробки стратегії державної підтримки аграрних товаровиробників регіонального аграрного сектора

Стратегія формується з наступних взаємопов'язаних елементів: визначення генеральної мети, обґрунтування пріоритетних напрямків державної підтримки, виділення суб'єктів аграрного сектора – отримувачі державної підтримки; вибір методів та форм державної підтримки, розробка конкретних заходів державної підтримки, формування механізму реалізації заходів державної підтримки.

Характеризуючи співвідношення державної підтримки розвитку сільськогосподарського виробництва на державному рівні (без урахування видат-

ків на місцях – через відсутність відповідної звітності та незначний їх розмір), слід відзначити переважання в абсолютному розмірі непрямой підтримки за допомогою спеціальних режимів і механізмів оподаткування над прямим бюджетним фінансуванням.

Висновки і пропозиції.

1. Для ефективного розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні та підвищення його конкурентоздатності, перш за все, необхідно впорядкувати процес державного фінансування сільського господарства, забезпечити його значне зростання та ефективність використання, що відповідає як принципам ринкової економіки, так і підходам до державного стимулювання сільськогосподарського виробництва в інших країнах. Впорядкування потребує механізм прямої державної підтримки аграрного сектору. Бюджетні дотації і компенсації потрібно виплачувати насамперед ефективно господарюючим товаровиробникам, а основну масу коштів потрібно спрямовувати на фінансування програм, здатних забезпечити сталий розвиток аграрного сектору.

2. Поліпшення стану бюджетної підтримки аграрної галузі безпосередньо пов'язане з реалізацією заходів по вдосконаленню форм підтримки, механізмів розподілу та освоєння ресурсів бюджетного фінансування, продуманої стратегії розвитку аграрного сектору. Основними заходами у цьому напрямі є: посилення регулюючої функції держави та законодавче гарантування ряду принципів для бюджетної підтримки: стійкості; адресності; гарантованості; рівнодоступності; відповідності міжнародним зобов'язанням, оскільки формування бюджету вітчизняної аграрної галузі відбувається в руслі єдиної аграрної політики ЄС.

3. Механізм підтримки повинен поєднувати в собі, різні форми її забезпечення – пряму (субсидування), непряму (пільгове оподаткування тощо) й опосередковану (прямо не пов'язану з аграрним виробництвом) державну підтримку аграрних товаровиробників. Гармонійне поєднання цих форм підтримки надає механізму додаткову стійкість та ефективність. При певних умовах їх взаємодія може викликати і синергетичний (кооперативний) ефект. Запропонована схема регіональної стратегії державної підтримки аграрних товаровиробників.

Список літератури:

1. «Антиколлапсний миф» с последующим разоблачением [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://antisgkm.narod.ru/agric5.htm>
2. Висновки щодо виконання Державного бюджету України за 2013 рік [Електронний ресурс]: режим доступу: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16741935/Visnovok_2013.pdf
3. Діброва А.Д. Механізм бюджетної підтримки сільського господарства України / А.Д. Діброва // Агросвіт. – 2007. – № 15. – С. 6-11.
4. Звіт про результати аудиту виконання заходів Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року. – Київ: Рахункова палата України, 2013. – 31 с.
5. Івашків Х. Тенденції розвитку банківського кредитування сільськогосподарських підприємств / Х. Івашків // Вісник Львівського національного аграрного університету: економіка АПК. – 2009. – С. 134-138.
6. Колотуха С.М. Кредитування сільськогосподарських підприємств як ефективне джерело інвестиційної діяльності / С.М. Колотуха, І.П. Борейко // Економіка АПК. – 2009. – № 1. – С. 89-96.
7. Кудінов А.С. Удосконалення механізму кредитування сільськогосподарських кооперативів в Україні / А.С. Кудінов // Економіка АПК. – 2006. – № 8. – С. 91-95.
8. Майстро С.В. Напрями державної підтримки аграрного сектору та її вплив на конкурентоспроможність продукції на світовому ринку [Електронний ресурс] / С. В. Майстро. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej2/txts/galuz/05msvpsr.pdf>

9. Малій О.Г. Кредитування агровиробництва: тенденції та ефективність / О.Г. Малій // Облік і фінанси АПК. – 2007. – № 1-2. – С. 69-72.
10. Могильний О.М. Регулювання аграрної сфери / О.М. Могильний. – Ужгород: ІВА, 2005. – 400 с.
11. Недбаєва С.М. Державне регулювання страхуванням сільськогосподарських ризиків / Недбаєва С.М. // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 24. – С. 88-91.
12. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://minagro.gov.ua/uk/pressroom?tid_hierachy=367
13. ОЭСР: страны увеличивают субсидирование сельского хозяйства, необходимы реформы [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ictsd.org/i/agriculture/176279>
14. Радченко О.Д. Методологічне забезпечення оцінки ефективності бюджетної підтримки аграрного сектору // О.Д. Радченко / Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: фінанси і кредит. – 2013. – № 1(34). – С. 22-28.
15. Сельскохозяйственная политика в странах ОЭСР и странах с формирующейся рыночной экономикой: Мониторинг и оценка 2013г. Украина [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.oecd.org/tad/agricultural-policies/AgMon_2013_Ukraine_RUS.pdf
16. Скидан О.В. Удосконалення бюджетної класифікації витрат на аграрний сектор / О.В. Скидан // Фінанси України. – 2006. – № 6. – С. 22-23.
17. Спінуа Б. Сільськогосподарські субсидії: аналіз існуючого законодавства України на відповідність угодам СОТ / Б. Спінуа, К. Шкурупій. – К.: Українсько-Європейський консультативний центр з питань законодавства UEPLAC, 2004. – 20 с.
18. Фінанси підприємств: Підручник / А.М. Поддєрьогін та ін. – [5 – те вид, перероб. та допов.] – К.: КНЕУ, 2005. – 435 с.
19. Producer and Consumer Support Estimates (OECD Database 1986–2012) / Organisation for economic cooperation and development [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=MON2012TSE_EE

Васильєва Л.Н., Бондарчук Н.В.

Днепропетровский государственный аграрно-экономический университет

АГРАРНЫЙ СЕКТОР: ОЦЕНКА УРОВНЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОДДЕРЖКИ

Аннотация

Оценено состояние государственной поддержки аграрного сектора экономики Украины. Проанализирован механизм частичной компенсации процентной ставки по кредитам коммерческих банков для предприятий АПК. Проанализирована косвенная государственная финансовая поддержка аграрного сектора. Предложена схема разработки региональной стратегии государственной поддержки аграрных товаропроизводителей. Стратегия формируется из следующих взаимосвязанных элементов: определение генеральной цели, обоснование приоритетных направлений государственной поддержки, выделение субъектов аграрного; выбор методов и форм государственной поддержки, разработка конкретных мер государственной поддержки, формирование механизма реализации мер государственной поддержки.

Ключевые слова: аграрный сектор, бюджетное финансирование, государственная поддержка, государственное регулирование.

Vasiliieva L.M., Bondarchuk N.V.

Dnipropetrovsk State Agrarian and Economic University

AGRARIAN SECTOR: ASSESSMENT OF THE LEVEL OF GOVERNMENT SUPPORT

Summary

The article assesses the condition of government support for the agricultural sector of Ukraine. The mechanism of partial compensation of interest rates on commercial bank loans for agricultural enterprises is analyzed. Indirect public financial support of the agricultural sector is examined. A scheme for the development of a regional strategy for the state support of agricultural producers is developed. The strategy is formed of the following interrelated elements: the definition of the general objective, the rationale of priority directions of state support, the allocation of agricultural subjects, the choice of methods and forms of state support, the development of specific measures of state support, the formation of the mechanism for the implementation of measures of state support.

Keywords: agricultural sector, government funding, government support, government regulation.